از روي دست ديگران

2 مرداد 1401

اگر همه فيلمسازان مثل فليني و فرانچسكو رزي معتقد بودند اقتباس ادبي كار درستي نيست بسياري از آثار خوب سينمايي و تلويزيوني ساخته نمي‌شد. البته اين ادعا به معني نفي كامل استدلال آندو نيست. مي‌شود روي حرف‌هاي‌شان فكر كرد و اگر هم نپذيرفت به آنها حق داد كه پي اقتباس ادبي نروند. از حرف‌هاي فدريكو فليني اين‌طور بر مي‌آمد كه پي فيلمساز مولف بوده و گمان مي‌كرده اقتباس اين امر را خدشه‌دار مي‌كند.

از طرف ديگر دوست داشت در سينما موضوعي را مطرح كند كه آن موضوع چارچوب مشخص و معيني داشته باشد و اين چارچوب زاييده تصور، نگرش و بيان خودش باشد.

فرانچسكو روزي از بعد ديگري به اين موضوع نظر مي‌كرد. او معتقد بود با اقتباس ادبي كارگردان هيچ‌گونه پژوهش عميق در جهت تجزيه و تحليل داستان فيلم نكرده و اين باعث مي‌شود خالي از هر احساس و بدون انگيزه مولف بودن يك اثر از پيش آماده را بسازد.

خوشبختانه بسياري از فيلمسازان بزرگ (هيچكاك، هوارد هاوكز، جان فورد و...) چنين استدلال‌هايي نداشته و فيلم‌هاي خوبي (سرگيجه، داشتن و نداشتن، خوشه‌هاي خشم و...) را با اقتباس از رمان‌هاي مطرح دنيا ساخته‌اند. در ايران هم فيلم‌هاي ماندگاري همچون گاو، آرامش در حضور ديگران، بي‌بي چلچله، خواهران غريب، دايره مينا، پستچي، نفرين و... از روي دست نويسندگان تبديل به فيلم شده‌اند. طي دو سال اخير هم دو سريال نسبتا خوب و متفاوت (زخم كاري و ياغي) حاصل اقتباس فيلمنامه‌نويسانش مي‌باشد.

ياغي و زخم كاري نشان مي‌دهند كه اگر درك درستي از ادبيات و سينما وجود داشته باشد، انتخاب خوب باشد و تحليل درستي از رمان‌ها انجام گيرد نتيجه كار تماشايي مي‌شود. البته اين دو مجموعه بيانگر يك نكته مهم ديگر نيز هست. ادبيات داستاني ايران نويسندگان خوبي دارد كه به دليل كم مخاطب بودن كتاب و داستان چندان مورد اقبال قرار نمي‌گيرند.

سينما و سريال به عنوان رسانه‌اي پرمخاطب مي‌تواند رمان‌ها را از قفسه كتابفروشي‌ها روانه خانه كند. استقبال از زخم كاري (محمود حسيني‌زاد) و سالتو (مهدي افروزمنش) پس از نمايش مجموعه‌هاي زخم كاري و ياغي نمونه‌اي براي اين ادعا است. البته بايد اعتراف كرد كارگرداني و فضاسازي خوب سازندگان اين دو مجموعه از دلايل مهم برجسته شدن داستان فيلم است. محمد كارت در ياغي نشان مي‌دهد نه تنها محل زيست شخصيت‌هاي فيلم را خوب مي‌شناسد، به داستان‌گويي كلاسيك مسلط است، بلكه به خوبي رمان را مال خود كرده است. البته هنوز براي قضاوت درباره اين سريال جذاب زود است و بايد منتظر قسمت‌هاي بعدي‌اش ماند. قسمت‌هايي كه شايد خوانندگان رمان سالتو را بيشتر و تهيه‌كنندگان و كارگردانان را به اقتباس‌هاي ادبي علاقه‌مندتر سازد.

*حسن لطفی ،منتقدسینما